

Приче из живота – Драган Врањеш

ДЕВОЈКА

Година је две хиљаде прва. Тридесет три ми је. Уз помоћ родитеља преселио сам се у Београд. Нови покушај бекства из родне паланке и покушај да променим набоље свој живот. Не успевам. Самоћа је често неподношљива, па сам и даље у контакту са старим друштвом. Неки од другара долазили су ми и у госте. А желео сам да прекинем са свима и почнем из почетка.

Објавио сам књигу поезије у „Нолиту”, код уредника Добрице Ерића. Живим на Вождовцу, недалеко од цркве. Добрица неколико стотина метара далеко од мог стана. Видели смо се свега неколико пута. Упознао ме је са неколицином песника, позвао ме на неку промоцију у Клуб књижевника. Нека госпођа песникиња из дијаспоре, тачније Аустралије. Нема чега није било на великом столу од хране и пића. И бар три критичара седела су за њеним столом. Причала је о носталгији за родном грудом. У реду жено, помислих, па врати се ако ти толико недостаје Србија. И зар поезији требају те силне ђаконије на столу. Добра песма се не може ни са чим платити. Или си добар или лош, па може за столом седети хиљаду поткупљених познавалаца поезије. Видео сам се још неколико пута са Добрицом после објављивања моје друге књиге песама и онда престао да одлазим до „Нолита”. Не волим да се намећем. Можда зато и тумарам сам Београдом. У џепу ми очев новац. Добио сам позив за посао у перионици аутомобила, али одбио сам. Дан

је био сунчан, летњи, а ја у гостима код пријатеља мојих родитеља. Био сам расположен и разговарао са њиховом лепом ћерком када је телефон зазвонио, а ја одбио посао. Да ли због плавог неба или ње или обоје, свеједно.

Ноћ је и касно. Пијан чекам аутобус на Теразијама. Саобраћај је слаб. Тек понеки аутомобил. Изашао сам са неким познаником и направио нешто што није требало. У једном ресторану. На штету познаника. Не сећам се, али имам осећај да сам га увредио. Уморан сам и пијан, па ме није превише брига, и само бих да се завалим у постељу. Аутобуса нема. Можда никада не дође.

Тада ми прилази она и пита:

„Где живиш?”

„На Воздовцу”.

„Хајдемо заједно пешке до Славије, па ћемо узети такси.”

„Важи.”

Пиће ме све више хвата и нисам у стању да јој распознам обресе лица. Ходам и не осврћем се више према њој. Повремено прозборимо по коју реч. На пола пута наилазимо на велику „Нолитову” књижару.

„Хеј погледај, овде је моја књига! Објавио сам је у „Нолиту”. „Без анђела чувара”.”

Посматрам своју књигу. Ничег другог нема у мом видокругу. Назирем црни круг око рубова очију, а у средини само моја проклета књига у катастрофалном издању.

Возимо се таксијем. Зауостављамо се на успону, поред цркве. Хоћу да извадим новчаник и платим.

„Не треба у реду је. Ја ћу платити,” каже она.

„Ма нема потребе...”

„У реду је, ја ћу.”

„Хвала ти.”

Излазим. Ходам низ улицу до стана и размишљавам зашто је нисам питао за број телефона или јој дао мој број. Био сам превише пијан да се потрудим. Тако ми је потребно да је поново видим и да јој кажем шта ми је на души. Убија ме самоћа. Треба ми нежност, загрљај. Љубљење да се опустим. Ни лице јој нисам видео. Да ли је била лепа или прелепа? Само слатка? Згодна? Никада нећу сазнати. Касно. Зашто ми се добре ствари увек дешавају када им време није? О зашто Боже? Све те мисли мешају се са очајничком потребом да што пре легнем у кревет. Ушла је у мој живот изненада, као бљесак, и исто тако ишчезла. Ах, који је разлог свему томе?! Да, ово је онај тренутак који се памти за читав живот, за који знаш, тик што је прошао, да га никада нећеш заборавити.

Прошло је шеснаест година од тад. Моја загонетна цура сада је скоро стара као и ја и не изгледа више као што је изгледала тада. И то ме боли. А та ноћ као да се синоћ десила. Ноћ наше младости. Где ли је данас и размишља ли и она повремено о тој пустој, а чудној вечери, коју је провела накратко са потпуним странцем? И о безбрижној краткој шетњи до Славије као да смо се познавали од рођења?

Било би ми лакше да знам да је тако, девојко драга.

ПРИЧА О ВЛАДИ

Ушао сам у радњу да купим свеће и онда пошао према улазу на гробље. Није то био главни улаз, већ споредни, педесетак метара од главног, са малом капијом. Асфалт је био мокар и све је одисало свежином кише која је донедавно падала. По први пут после низа година нисам одмах ушао на гробље (нешто ме је зауставило) и ослонио се рукама и лактовима о гробљански зид, тик поред капије. Држао сам спуштен поглед неколико минута, без мисли и без икаквих осећања. Једино је тежина „нечега“ обузимала читаво моје тело. Посматрао сам грубу рупичасту бетонску подлогу оштећену на многим местима. Затим сам подигао главу. Стара слика небројених споменика пукла је пред мојим очима, грунула кроз време и векове ширећи се као поплава, а питања су се обрушила као очекивани пљусак. Колико судбина и мука горих од Христових, колико изневерених очекивања и злих намера и помало добрих дела, колико љубави, вапаја и неразумевања, колико глупости, насиља и срамоте. Ту је под земљом лежао и насилник са својом жртвом. Погледао сам према небу. Дуга је секла мутно и мрким облацима распарчано плаветнило на једном његовом крају и отварала пролаз у вечност. Али, не може се са овим телом проћи испод Дуге, мислио сам, требало је умрети, доживети агонију у коју се сливају сви наши крајњи страхови и ужаси. Само је разголићена душа могла протрчати испод тог шареног лука.

Одмах по уласку на гробље, после десетак метара, скренуо сам десно. Владин гроб налазио се па скоро до самог гробљанског зида. Владо Јовановић, мој давни пријатељ.

Када кажем пријатељ, не мислим да је то и био у правом смислу те речи. Познавали смо се кратко и површно и био је доста старији од мене. Али, време чини своје, и успомене, и уопште сагледавање ствари кроз призму година и искуства када вам се сва лепота душе једног човека, а која вам се у далекој прошлости нудила само као обрис нечега што је у вама изазивало испуњеност, радост и одушевљење, потпуно отвори као испружен длан и ви данас спокојно и са сигурношћу можете рећи: Да, Владо Јовановић је био мој пријатељ. И лежао је он ту, сада, под мојим ногама са свега тридесет девет година, а иза њега остале су супруга и три ћерке. И велика кућа у коју се ваљда планирао вратити када заради своју швајцарску пензију.

Био је родом из Босне и једног дана, почетком осамдесетих, тек тако спаковао је кофере и заједно са супругом Зором кренуо у потрагу за послом. Пут их је водио у Швајцарску, ка кантону Гларус, четрдесет километара од истоименог града, осамдесетак километара од Цириха, на планину Браунвалд, која им је понудила своју алпску раскош и могућности. Хотел Тодиблик на зеленој падини испод које се пружала прекрасна долина понирући између зелених обронака и високих и голих снежних врхова.

Владо се доселио у наш комшилук и ту започео градњу куће. Лозница је на граници са Босном и све је било надобрат руке. И мало Србије и мало његових босанских гудура да се носталгија обузда и помало доведе у ред. Недалеко од плаца који је купио, а на свега педесетак метара удаљености, живела је његова сестра Мара са својом породицом. Ја сам у то време служио војску, мартовска класа, хиљаду деветсто осамдесет осме. Када сам се после годину дана вратио упознао сам Владу. И сећам се нашег

првог сусрета, на улазу у моје двориште. Дан је био леп и сјајан, а Владин осмех и лепши и сјајнији. Чврсто смо стиснули руку један другом. Заволео сам га истог тренутка, ма чини ми се као рођеног брата. И данас се питам: Одакле и зашто долазе овакви људи?! Чинило се да је залутао међу нас, јер као да није припадао овом свету који смо ми сматрали својим најтоплијим и најдражим огњиштем! Је ли послат однекуд, на кратко, из сфера најтананијих вибрација љубави и доброте не би ли одржавао баланс између добра и зла дајући наду и веру нама обичним смртницима у овом трагичном бивствовању? Јесу ли то можда анђели које је и нехотице однела бујица човековог страшног Пада, па су се ето стицајем несретних околности нашли међу нама?!

Наваљивао сам на оца и мајку да разговарају са Владом да ми помогне у вези посла и одведе ме у Швајцарску.

„Мама, знаш ли о чему сам размишљао?“

„О чему?“

„Да ти и тата питате Владу да ми среди посао у Швици.“

„Ма не пада ми на памет! Јеси ли ти луд?! Знамо човека свега три месеца!“

„Шта има везе? Не губимо ништа. Имам осећај да ће ми помоћи.“

„Ма нећу човече! Ко си му па ти да ти помогне? Има он и своју фамилију!“

Али, био сам неумољив. Препознао сам добру душу. Веровао сам да ме Владо неће изневерити. На његовом добродушном лицу и несвакидашњем осмеху, који је привилегија само тог типа људи, видео сам своју шансу. Срце

је причало своју причу и ја сам је пратио. Све остало су биле небулозе видљивог живота, преваре и странпутице. Само да напоменем да је у време служења војног рока моја машта бујала као и сами потоп. Имао сам неку фикс идеју да ћу по одслужењу отићи да живим и радим у Швајцарску. И када би ме неко од моје сабраће по оружју упитао за планове после армије рекао бих им управо то. Појма нисам имао, а немам ни сад, зашто се тада баш Швајцарска нашла у мојим мислима.

Владо је отпутовао са супругом и децом. Пролазили су месеци. Стигло је и лето. Излазио сам у град са друштвом, жицајући паре од родитеља, не размишљајући о за-послењу. Не зато што нисам желео да радим и имам сопствени новац, већ што сам једноставно био препуштен сам себи. Ми деца те послератне генерације били смо некако скрајнути на маргину. Родитељи су се бавили собом и било им је важно да нисте гладни, жедни и да имате неке крпице на себи. Чак је и школа била нешто само наше. Образовање наших очева и мајки било је скромно и нису могли да нас прате. А што се девојака тиче оне су биле далеки сан. Сем неких кратких везица ничега озбиљног није било. Никада нисам знао како да настушим према њима, како да се понашам, шта да им кажем, а да не делује бесмислено или претенциозно. На крају, нико ми никада о томе није причао и морао сам да се учим на сопственим посртањима. У то време нисам знао да је суштина свега била у начину освајања, у способности да препознате њене слабости, нарав, шта воли и чиме се заноси, и да играте игру, глумите. Искреност је била моје једино оружје, али искреност никада није пролазила поред силе нагона и ероса. Већина дечака и девојчица пристајала је на ту игру као на нешто што се подразумева, без икаквих питања, несвесно, инерцијом. Све је то мени било чудно и

бесмислено, апсурдно, као да човек изневерава своје унутрашње биће које је живело на неком вишем и светлијем ступњу развоја и - и заиста представљало човека, све оно што би он и требало да буде. Наравно, у оно време нисам успевао све то да дефинишем као данас. Младост живи у измаглици претпоставки због недостатка искуства и без много размишљања о било чему терана силом нагона и жеља.

Био је август када је мајка сва радосна улетела у кућу и рекла:

„Владо ти је нашао посао! Код њега у хотелу! Он и Зора напуштају хотел и одлазе у град. Добили су „Б“ визу.“

„Јесам ти рекао! Јесам ти рекао!“, викао сам.

Обрадовао сам се наравно, али увек са неком дозом резерве према свему, а која ми није дозвољавала да од среће и заплачем. Просто речено, никада се нисам одушевљавао стварима. Ипак, осетио сам понос јер су моја осећања у вези тог добричине била непогрешива. Штета што их кроз живот нисам више ослушкивао уместо што сам веровао људима и њиховим ставовима. Био сам несигуран.

Крајем децембра возом сам отпутовао за Швајцарску са једним брачним паром. На граници смо имали лекарски преглед, а затим наставили пут Цириха. Изашли смо из воза и у даљини, на самом почетку перона стајао је Владо, тај драги човек, и махао нам.

***

Наше лозничко гробље је велико и сваким даном постаје све веће, као и свако друго на свету. Понори губитка вољених и бола учине да се заборави на ону другу страну медаље, природну и логичну, а то је да људи не умиру само, већ се и рађају. Један самртни хропац умирућег смењује плач тек рођеног детета у болници.

Посматрам свећу у лименој кућици која пламти и скоро је при крају. Палимо је на тренутак да живне и затитра та вечност пред нашим очима и ублажи ту можда привидну пустош и ништавило. Сlike се ређају преда мнош. Памтим савршени и светлוצави асфалт у ноћи док нас је Владо по нашем доласку возио ка свом стану у Волену. И сећам се и својих мисли и страхова пред послом који ме је чекао, а који нисам познавао. Био је то мој улазак у сопствене снове, мада то тада нисам знао. Онај магични тренутак када се стварност и машта сусретну и испреплету, па почну да се дешавају. Сећам се и првих вести, а који су се тицали Владине болести. Забављао сам се тада са једном веома нервозном цуром. Сваки њен „нервни слом“, а који се ломио преко мојих леђа, правдала је тиме да је слабе живце наследила од своје мајке. Ситуација у Југославији била је све гора. Рат је претио Босни. Ту се нацртао и њен старији брат са питањима како ћу ја у садашњим условима да издржавам његову сестру и бринем о њој уколико се узмемо. То ме је и натерало да једне вечери са њеног телефона назовем Владу и питам га о могућностима за поновни долазак у Швајцарску. Нисам знао да је већ тада швајцарска влада забранила сваки долазак радника из Југославије. А онда, после извесног времена, чуо сам од мајке да је Владо болестан. Имао је проблема са леђима, али да ништа озбиљно није у питању, па сам врло брзо заборавио на ту информацију. И у мом животу ствари су кренуле странпутицом. Брат је умро после тешке болести. Отац је морао да се силом прилика врати у Холандију где је некада радио и заради новац да врати силне дугове. Требало је потплаћивати лекаре да би брат имао најбољу могућу негу и куповати најбоље лекове. Некада страсвени пушач оставио је цигарете док „не стане на ноге“ да би могао да издржава породицу и врати дугове.

„Знаш ли ти шта сам ја све морао да урадим да бих се поново вратио у Холандију, без папира, без ичега?“, упитао ме је једном. „Оно што ни милијарду људи не би могли да ураде“, одговорио ми је сам на постављено питање.

И једног дана мајка ми рече:

„Владо није добро. Дошао је из Швајцарске.“

А после неколико дана:

„Хајде са мном до Маре. Владо хоће да те види.“

„Добро“, рекох.

„Али, треба да знаш да не изгледа више као некад. Немој да плачеш.“

„Дај, мама, прошли смо све то са Дејом (брат)“, рекох.

„Знам, знам.“

Ушли смо код Маре у кућу, поздравили се и насмејали као да је све било у најбољем реду. Био је ту и њен супруг Жарко. Сви смо га звали Жаре. Људина.

„Сад ће Владо доћи“, рече Мара, „Отишао је до куће.“

Чекали смо, а нисмо желели да будемо ту где јесмо. А били смо. Због Владе. Повремено бих се осврнуо према вратима у нелагодном ишчекивању да се појави. Знао сам да ће бити ужасно мршав, али била је непознаница колико је болест узнапредовала. Дакле, био сам ту свестан да се човек повремено мора суочити и са оном тамном страном живота без могућности бекства. И онда су се чула врата. И Владо се појавио на прагу кухиње. Пришао сам му са сетним осмехом, пружио руку и пољубио га. Све ми је у тренутку било јасно. Његов глас био је исти, мекан и нежан и испуњен добротом, а он упалих образа, само са кожом прилепљеном уз лобању. Некада низак, али корпулентан човек стајао је преда мном мален, скоро ишчезао.

У тренутку ме је коснула чињеница и испунила гневом да у свету постоје свакојаки бездушни ликови, а да овај драги човек испред мене мора да оде. Каква неправда! А он, Владо, био је и даље насмејан као да је ово још један уобичајени дан у којем ћемо разговарати о свакодневним стварима, планирати и усмеравати наше животе ка бољем сутра, а онда се најнормалније вратити својим породицама. Ипак, и тај његов осмех који никада није био са овога света почео је полагано да мре. Поздравио се Владо и са мојом мајком, а онда некако хитро легао на кауч, а његово убрзано дисање било је све приметније. Причао је и причао наш Владо, и све брже и брже дисао, и умарао се. Али, нисам примећивао очај на њему, страх, већ као да је прихватио своју судбину на најбољи могући начин. Госпођа Смрт била је ту, тик до њега, пратећи га неуморно као невеста, чврсто решена да оно што се зове његово тело здружи до пепела, бескрупулозно, и да заувек буде њен младожења. Смешили смо се и слушали га. А да сам могао да се тог тренутка претворим у сузе, претворио бих се, заплакао свом силином којом човек може заплакати и нестао заједно са Владом из те проклете стварности. Али, нисам могао. Нико није могао. И чини ми се данас да смо сви у тој кухињи, уместо што смо се смешкали не би ли пренебрегли сав ужас тренутка, у ствари желели свим својим срцем да приђемо Влади и паднемо на колена, ухватимо га за његове онемоћале руке и зајецамо и завриштимо од бола, љубећи га и мажећи, да свако стави своје дланове на та успаничена плућа, која се све теже подижу и спуштају, и пренесемо му бар део наше топлине и утехе и изговоримо реченицу коју сви кријемо у тим тренуцима – Па, Владо, човече, зашто мораш да умреш када сви желимо да останеш са нама?!“

Недуго после тога, једног предивног сунчаног дана, пошао сам до братовог гроба. Испред своје куће, у сокаку, стајао је омалени и једва препознатљиви Владо, и чинило ми се сабирао мисли. Био је то његов тренутак који сутра чека свакога од нас. Сигурно се питао који је смисао свега што је постигао у животу. Стајао је испред своје куће и посматрао је. А онда се окренуо према мени. Ах, како сам био разапет. Желео сам да му приђем, а нисам могао. Није било довољно снаге у мени. Како ме је палила, жарила и мучила рођена савест. Здравље и болест се не подносе. Нисам могао да гледам у њега и да му се смешим са разголићеном истином пред собом. Он је већ био одвојен од света и упознавао је сву дубину његове жалости када напушташ вољене и сводиш рачуне између смисла и бесмисла живота. Махнуо сам му са осмехом и он ми је узвратио. Знао сам да га никада више нећу видети. Као да ми је сама Смрт говорила — Не прилази му, није још твоје време. Он је сада само мој. Послушао сам је и кренуо својим путем. Растао сам се са Владом заувек и његовим чудесним осмехом који се не саплиће о људску бол и патњу, јер превазилази живот својом силином добрих намера. И сада знам да је душа човека најближа овом видљивом свету кроз осмех тих и таквих људи.

***

Памтим Владу здравог и правог како стоји на циришкој станици на почетку перона и насмејан маше ми. Памтим га смртно болесног како стоји испред своје куће и насмејан маше ми. Видео сам две стране живота у човеку који је послат на овај свет да нас научи како да прихватимо живот: Са осмехом и патњом као нешто што се подразумева, јер то

„нешто“ подгрева снагу и наду у нама и води нас ка спознаји да није баш све онако како на први поглед изгледа.

Још ме мучи тај далеки дан када му нисам пришао. Али, знам да ми је Владо опростио што нисмо бар још једном поразговарали. Желео је да ме види и рекао је мојој мајци, јер био сам део његових успомена и света који је напуштао. И био сам поносан због тога, а и сад сам, јер мора бити и у мени нечег људског и вредног када је то Владо приметити. Знам и да је разумео моје „мало бекство“ (а шта и кога човек све не разуме у тим тренуцима), јер, на крају, знао је да ћу и када не будем више у његовом видном пољу размишљати о њему и његовом кратком животу и судбини и да ће остати део мене и када заувек оде од нас.

Пламен свеће се угасио и вечност нам је изнова одлепшала остављајући сумње и питања. Дошло је време да кренем даље. Требало је обићи још неке гробове, а некада ми је за то требало далеко мање времена него данас.

О ПИСЦУ

Драган Врађеш је рођен у Лозници 26. фебруара 1968. године, а већ неколико година ради у Немачкој. Далеке 2001. године објавио је две књиге песама (Нолит, Београд и Српска књига, Рума), Песме су му објављене у неколико часописа и новина (Вила, Књижевне новине, Лозничке новине, Вуково перо...) Тренутно живи у Штутгарту, ожењен је и има једну ћерку.